

Toruński Związek Towarzystwa Krzewienia Kultury Fizycznej Uchwałą Zarządu z dnia 27.04.2011 r. powołał oddział TZ TKKF Krajowy Ośrodek Metodyczno-Szkoleniowy TKKF w Toruniu.

KOMSZ zajmuje się programowo, merytorycznie i organizacyjnie szkoleniem instruktorów i trenerów sportu kwalifikowanego i rekreacji ruchowej oraz menedżerów sportu w Polsce. KOMSZ powstał po wejściu w życie Ustawy o sporcie deregulującej tytuły zawodowe w rekreacji ruchowej i sporcie osób niepełnosprawnych. Skutecznie wypełnił pustkę w szkoleniu instruktorów i trenerów sportu po wejściu w życie Ustawy deregulującej wyżej wymienione zawody. Krajowy Ośrodek Metodyczno-Szkoleniowy TKKF w Toruniu odgrywa kluczową rolę w pracach nad kwalifikacjami w rekreacji ruchowej i sporcie nadawanymi w systemie kształcenia i szkolenia zawodowego. W KOMSZ-u przedstawiciele różnych środowisk- TKKF, uczelni oraz sektora prywatnego wypracowali koncepcję ramy kwalifikacji w fitnessie rekreacyjnym. Na tej podstawie zaprezentowano analogiczne rozwiązania dla innych dyscyplin i specjalności w rekreacji ruchowej. Eksperti KOMSZ-u brali udział w tworzeniu Sektorowej Ramy Kwalifikacji w Sporcie jako partnerzy konsorcjum utworzonego przez AWF w Warszawie, Instytutu Sportu w Warszawie i Toruński Związek TKKF.

Kompetencje kadr sportu powszechnego

autor: dr Ewa Niedzielska

Mówiąc o kompetencjach kadr sportu powszechnego, niezbędne jest przywołanie terminologii.

Zgodnie z Ustawą z 25 czerwca 2010 roku (Art. 2.1.): „sportem są wszelkie formy aktywności fizycznej, które przez uczestnictwo doraźne lub zorganizowane wpływają na wypracowanie bądź poprawienie kondycji fizycznej i psychicznej, rozwój stosunków społecznych lub osiągnięcie wyników sportowych na wszelkich poziomach”. Rada Europy przyjęła bardzo zbliżoną definicję, opisując sport jako: „wszelkie formy aktywności fizycznej, które poprzez uczestnictwo doraźne lub zorganizowane stawiają sobie za cel wypracowanie lub poprawienie kondycji fizycznej i psychicznej, rozwój stosunków społecznych lub osiąganie wyników sportowych na wszelkich poziomach”. W obie definicje wpisuje się zarówno sport wyczynowy, jak i sport powszechny. W Polsce, jako synonimu tego ostatniego, najczęściej używa się terminu „rekreacja ruchowa”. Oprócz tego możemy w piśmiennictwie spotkać się ze sformułowaniami: „sport dla wszystkich”, „sport masowy”, „sport amatorski”, „rekreacyjna aktywność fizyczna”. Przez swój zdrowotny wymiar sport powszechny staje się dla współczesnych społeczeństw swoistym odpowiednikiem medycyny społecznej. Dynamiczne zmiany dzisiejszej cywilizacji, integracja europejska i globalizacja mają swoje odzwierciedlenie w równie dynamicznych zmianach nowego rynku usług sportu powszechnego. Kadry rekreacji ruchowej – trenerzy, instruktorzy, animatorzy – to grupa zawodowa,

która w szczególności powinna być zorientowana na działania promujące zdrowy styl życia oraz prewencję pierwotną i wtórną chorób niezakaźnych poprzez aktywność fizyczną. Jedną z pierwszych organizacji zajmującą się szkoleniem kadr rekreacji ruchowej było Towarzystwo Krzewienia Kultury Fizycznej (TKKF), które w latach 1957–1959 opracowało założenia programowe szkolenia instruktorów rekreacji ruchowej. W 1963 roku określono trzy stopnie szkoleń: organizator rekreacji, instruktor rekreacji oraz kierownik – metodyk rekreacji. W 1967 roku TKKF rozpoczęło szkolenia instruktorów sportu: kręgli, kometki, ćwiczeń siłowych i kulturystyki. Pierwszą państwową akademicką jednostką, kształcąca w obszarze sportu powszechnego, powołano w 1974 roku. Był to Wydział Turystyki i Rekreacji na Akademii Wychowania Fizycznego w Poznaniu. Dwa lata później TKKF otrzymał uprawnienia koordynowania oraz zatwierdzania szkoleń instruktorskich. W latach 80. rozpoczęto szkolenia instruktorów rekreacji I klasy, wdrażano nowe programy szkoleniowe i specjalności. W 1984 roku wprowadzono program instruktora gimnastyki ze specjalnością aerobik. Ustawa o kulturze fizycznej z 1996 roku oraz rozporządzenie ministra edukacji narodowej z 2001 roku ograniczyły nadawanie tytułu zawodowego w dziedzinie kultury fizycznej, w obszarze sportu powszechnego, jedynie do tytułu instruktorskiego.

Deregulacja zawodu i jej skutki

Podstawowym założeniem deregulacji (deregulacji) jest przekazanie rynkowi oferującemu danego rodzaju usługę wszelkich uprawnień do określania kwalifikacyjnych wymogów stawianych przed osobami ją świadczącymi. Oznacza to m.in. zmniejszenie wpływu państwa na cenę i jakość usługi, ułatwienie dostępu do wybranych zawodów, zniesienie regulacji prawnych dotyczących płacy minimalnej. 25 czerwca 2010 roku Ustawa o sporcie zniósła prawne regulacje związane z wykonywaniem zawodu instruktora rekreacji ruchowej. Jedyną kwestią regulowaną przez prawo pozostało wskazanie tytułów zawodowych: instruktora sportu i trenera sportu.

Deregulacja zawodu instruktora rekreacji oraz otwarcie rynku w obszarze sportu powszechnego mogą i pociągają za sobą pozytywne oraz negatywne konsekwencje. Do pozytywnych zaliczyć można zmiany w kształceniu kadr rekreacji ruchowej w Polsce. Coraz istotniejszą rolę zaczęły odgrywać kwalifikacje, czyli potwierdzone kompetencje (wiedza, umiejętności, kompetencje społeczne). Nabywanie i podnoszenie kwalifikacji instruktorskich może obecnie odbywać się w trojaki sposób: na drodze formalnej (studia), nieformalnej (np. doświadczenie zawodowe) i pozaformalnej (kursy i szkolenia). Te różne ścieżki dochodzenia do efektów uczenia się wymagają opracowania wysokiej jakości systemu weryfikowania kwalifikacji zawodowych. Jego istotnym elementem będą dokumenty pozyskiwane w wyniku rzetelnie przeprowadzonego procesu przygotowania zawodowego. Staną się one dowodem na to, że ich posiadacz pozyskał kompetencje, które zostały zweryfikowane przez powołaną do tego instytucję. Zwiększenie dostępu do zawodów dotychczas regulowanych poszerza rynek pracy w sektorze sportu powszechnego, umożliwiając większej liczbie osób podjęcie pracy w zawodzie trenera, instruktora czy animatora. Równocześnie zmiany w powstałym po deregulacji rynku świadczenia usług (brak formalnych wymogów zatrudnienia pracownika) mogą wywierać negatywny wpływ na jakość kształcenia przyszłych kadr instruktorskich. Powstaje ryzyko:

- obniżenia jakości usług świadczonych przez niekompetentnych pracowników,

- obniżenia poziomu kształcenia kadr,
- napływu do sektora sportu powszechnego słabo wykwalifikowanej kadry.

Kształcenie kadr

Opracowane w oparciu o materiały źródłowe:

1. Szumilewicz A.: *Sylwetka zawodowa instruktorów fitnessu w ich opiniach a oczekiwania uczestniczek rekreacji fizycznej*. Rozprawa doktorska. AWF, Warszawa 2010.
2. Szumilewicz A.: „Kwalifikacje w rekreacji ruchowej na przykładzie fitnessu”. Materiały pokonferencyjne konferencji Instytutu Sportu w Warszawie oraz Ministerstwa Sportu i Turystyki pt. „Organizacja i zarządzanie sportem – sektorowe ramy kwalifikacji”, 2-3 września 2013 w Warszawie.

Bardzo istotnymi aspektami w przygotowaniu i funkcjonowaniu kadr sektora sportu powszechnego są m.in.: jakość kształcenia oferowana przez prowadzące je placówki, ujednoczenie efektów uczenia się i procedur je weryfikujących, możliwości awansu zawodowego podejmujących zatrudnienie oraz prestiż zawodowy. Wzrost liczby placówek szkolących kadry sportu powszechnego może powodować obniżanie się kwalifikacji zawodowych instruktorów. Tym bardziej prawdopodobne, że kursy realizowane w Akademiach Wychowania Fizycznego i za pośrednictwem TKKF są postrzegane przez uczestników szkoleń jako przestarzałe i mało przydatne na dynamicznie rozwijającym się rynku pracy. Jednocześnie osoby podejmujące szkolenie instruktorskie deklarują wyższość placówek prywatnych nad państwowymi. Skutecznym działaniem, przeciwstawiającym się możliwemu pogorszeniu jakości przygotowania kadr, wydaje się ujednoczenie standardów kształcenia oraz opracowanie krajowego systemu kwalifikacji w sporcie powszechnym (rekreacji ruchowej). Odpowiedzią uczelni na taki stan rzeczy jest Porozumienie Akademii Wychowania Fizycznego w sprawie wspólnego standardu kształcenia instruktorów rekreacji ruchowej (6 maja 2011).

Jego zaktualizowana wersja, odnosząca się do Europejskich Ram Kwalifikacji, dotyczyła także systemu kwalifikacji w sporcie powszechnym (23 listopada 2013). Porozumienie określało tytuł oraz kompetencje zawodowe, jakie powinien posiadać instruktor rekreacji ruchowej AWF. W dokumencie poruszono również kwestię formy organizacyjnej szkolenia oraz wymagań programowych dla części ogólnej i specjalistycznej szkoleń prowadzonych w postaci kursu instruktorskiego lub specjalności instruktorskiej. Ustalono wzór legitymacji oraz zasady udostępniania

programów. Kluczową rolę w pracach nad kwalifikacjami w rekreacji ruchowej, nadawanymi w systemie kształcenia i szkolenia zawodowego, odegrał Krajowy Ośrodek Metodyczno-Szkoleniowy TKKF w Toruniu. Przedstawiciele różnych środowisk – TKKF, uczelni oraz sektora prywatnego – wypracowali koncepcję ramy kwalifikacji w fitnessie, na której podstawie zaproponowano analogiczne rozwiązania dla innych dyscyplin rekreacyjnych. Ramy powstały na kanwie współpracy międzynarodowej z *European Health and Fitness Association* (EHFA, obecnie *EuropeActive*), co zapewniło ich spójność z rozwiązaniami europejskimi. Były one też jednym z impulsów do zapoczątkowania prac nad Sektorową Ramą Kwalifikacji w Sporcie (SRKS). Niestety, w klubach fitness wciąż trafiają się niekompetentni instruktorzy rekreacji ruchowej. Od kandydatów do pracy w branży rekreacyjnej pracodawcy wymagają najczęściej znajomości języków obcych, natomiast wśród kompetencji społecznych oczekują zaangażowania, odpowiedzialności za wykonywaną pracę oraz umiejętności pracy zespołowej.

Jednak najczęstszym wymogiem stawianym kandydatom jest doświadczenie zawodowe, niekoniecznie w zawodzie związanym z sektorem rekreacji. Na wiedzę i doświadczenie praktyczne wskazują również liczne doniesienia naukowe. Z badań Szumilewicz, przeprowadzonych na 394 uczestniczkach zajęć grupowych fitness, wynika, że przygotowanie merytoryczne jest również bardzo istotną kompetencją zawodową dla odbiorców usług rekreacyjnych. Trudno jednak osiągnąć doświadczenie zawodowe i odpowiednie przygotowanie merytoryczne w tak dynamicznie rozwijającym się sektorze sportu, jeśli średni okres stażu instruktora rekreacji ruchowej wynosi 5 lat. Dlaczego tak się dzieje? Dlaczego instruktorzy wycofują się z zawodu, zanim posiadą odpowiedni wachlarz kompetencji, wymagany w ustawicznie rozwijającym się sporcie powszechnym? Głównymi powodami odejścia od zawodu instruktora są: brak możliwości awansu zawodowego, rodzaj zatrudnienia, nieregularne zarobki, niski prestiż zawodowy. W klubach sportowo rekreacyjnych niewielu specjalistów zatrudnionych jest na pełnym etacie, a zarobki uzależnione są od przepracowanej liczby godzin. Nie można również pominąć faktu, że w wykonywanie zawodu instruktora lub trenera wpisane jest ryzyko kontuzji. W takiej sytuacji umowa zlecenie nie daje pracownikom zabezpieczenia finansowego. Instruktorzy rezygnują więc z pracy lub szukają stałego zatrudnienia. Wiele osób traktuje pracę w klubie jako zajęcie dodatkowe. Wszystkie te uwarunkowania mają negatywny wpływ na rozwój kompetencji zawodowych poszukiwanych przez pracodawców – doświadczenie, praktyka zawodowa, zaangażowanie i odpowiedzialność za wykonywaną pracę.

Jednolita procedura egzaminacyjna oraz czytelny system awansu zawodowego mogą stanowić czynnik motywujący do podniesienia jakości usług i kwalifikacji kadr sportu powszechnego.

Potwierdzają to badania diagnostyczne, przeprowadzone przez amerykańskich ekspertów z *National Board of Fitness Examiners*, dotyczące opinii na temat standaryzowanego egzaminu dla trenerów fitnessu w Stanach Zjednoczonych. Osoby uczestniczące w zajęciach klubów fitness widziały w takim egzaminie szansę na podjęcie walki z niekompetencją osób zatrudnionych w tych klubach. Natomiast specjaliści rekreacji ruchowej wskazywali na szansę stabilizacji zawodowej na rynku pracy, wyższe zarobki oraz oczekiwany prestiż.

Kolejnym elementem motywacyjnym dla osób zatrudnionych w sektorze rekreacji ruchowej jest wytyczenie ścieżki rozwoju zawodowego.

Ciekawym przykładem dobrych praktyk w tym zakresie jest opracowanie ścieżki zawodowej dla specjalistów fitnessu przez Krajowy Ośrodek Metodyczno-Szkoleniowy TKKF (Tab. 8). Jej spójność z opracowaniami europejskimi zapewniła współpraca z *European Health and Fitness Association* (EHFA, obecnie *EuropeActive*). Przedstawiona niżej koncepcja kwalifikacji w fitnessie stała się podstawą tworzenia ram innych specjalności rekreacji ruchowej.

Tab. 8. Propozycja kwalifikacji w fitnessie rekreacyjnym

Proponowany poziom kwalifikacji	Proponowana kwalifikacja	Odniesienie do Europejskiej Ramy Kwalifikacji w sektorze zdrowia i fitnessu oparte na pracy <i>Europe Active/European Health and Fitness Association</i>
Poziom 1.	konsultant fitness	
Poziom 2.	1. animator fitness/asystent instruktora fitness 2. instruktor fitness w szkole 3. specjalista formy fitness	<i>Fitness Assistant</i>
Poziom 3.	instruktor fitness ze specjalnością: 1. fitness – nowoczesne formy gimnastyki 2. fitness – ćwiczenia siłowe	<i>Group Fitness Instructor Fitness Instructor Group Exercise to Music</i>
Poziom 4.	trener fitness (trener osobisty)	<i>Personal Trainer Youth Fitness Instructor Active Ageing Trainer</i>
Poziom 5.	trener ukierunkowanych ćwiczeń zdrowotnych	<i>Exercise for Health Specialist PreDiabetes Exercise Specialist Cardiovascular Exercise Specialist Musculoskeletal Exercise Specialist Pregnancy and Postnatal Exercise Specialist</i>

Proponowany poziom kwalifikacji dla szkolnictwa wyższego

Kwalifikacje nadawane tylko przez Akademię Wychowania Fizycznego w oparciu o Porozumienie w sprawie systemu kwalifikacji w rekreacji ruchowej (2012).

Odniesienie do irlandzkiej propozycji *University of Limerick and National Council for Exercise and Fitness*

Poziom 5.	instruktor fitness AWF ze specjalnością: 1. fitness – nowoczesne formy gimnastyki 2. fitness – ćwiczenia siłowe	Fitness Instructor – Certificate in Exercise and Health Fitness (6 NQF)
Poziom 6.	trener fitness AWF (trener osobisty AWF)	Diploma in Exercise and Health Fitness (7 NQF)